

Tafsir Dergisi - Tafsir Journal

Cilt/Volume: 2, Sayı/Issue: 1 (Mayıs/ May 2022): 93-104

Kalem Sûresinde Mana Yönünden İnsicam

Insijam (Coherence) in terms of Meaning in Surah al-Qalam

Osman Kabakçılı

Prof, Dr., Şeyhedevali Üniversitesi / İslami İlimler Fakültesi, Tefsir
Anabilim Dalı

University of Şeyhedevali / Faculty of Islamic Sciences,
Department of Tafsir

Bilecik, Türkiye

osman.kabakcili@bilecik.edu.tr
orcid.org/0000-0002-7952-7694

Makale Bilgisi/Article Information
Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received: 25.2.2022
Kabul Tarihi/Accepted: 7.05.2022
Yayın Tarihi/Pub Date: 30.05.2022

Atıf/Cite as

Kabakçılı, Osman. Kalem Sûresinde Mana Yönünden İnsicam, Tafsir Dergisi 2/1 (Mayıs 2022), 93-104
Kabakçılı, Osman. Insijam (Coherence) in terms of Meaning in Surah al-Qalam, Tafsir Journal 2/1 (May 2022), 93-104

İntihal/Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. Published by Tafsir Journal, Turkey. <http://www.tafsirdergisi.com/index.php/tafsir/index>
Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Insijam (Coherence) in terms of Meaning in Surah al-Qalam

Abstract

It is known that the *insijam* (coherence) in the surahs and verses is one of the most important literary issues in the Qur'an studies. Evaluating the *surahs* in terms of coherence allows many issues in the Qur'an to be understood as a whole. This subject is addressed under the title of *Munasabatu'l-Qur'an* in Tafsir studies. It is not always easy to identify and reveal the coherence between the verses and the *surahs*. Revealing the coherence between the verses and the *surahs* requires careful reading and a certain knowledge. For this reason, the subject of this study is the *Surah al-Qalam*, which we think is important to determine the coherence between its verses. By emphasizing the connection of the concepts and examples in the *Surah al-Qalam* with each other, the unity of meaning between the verses and the *surahs* is attempted to be revealed. This study consists of introduction, two parts and conclusion. In the introduction, the concept of *insijam* (coherence) and the method of the study are discussed. In the first part, the coherence of some verses of the *Surah al-Qalam* with each other is evaluated. Some concepts and moral principles in this surah are evaluated under separate subheadings. The connection of the letter *Nûn* with the parable of *Yunus* is discussed. It is mentioned that the expression "*zûn nûn*" also refers to the analogy of *Yunus* to a fish. It is pointed out that the expressions of pen (*qalam*), lunatic (*majnun*) and salvation (*hidayah*) are related to each other in terms of *dawah* (invitation). The verse "*And you are truly a man of outstanding character*" in the *surah al-Qalam* is discussed in terms of moral values. It is determined and evaluated how the attitude of the Prophet (pbuh) was when he was carrying out his duty of *dawah* (invitation). It is also mentioned that the Prophet's (pbuh) understanding of morality was based on tolerance. It is evaluated that it is not appropriate to respond to evil with evil, in line with the statements "Continue your relationship with those who cut off their relations with you, give to those who did not give you, forgive those who wronged you". The connection of the garden companions in the *surah al-Qalam* with the *surah* is evaluated. At the same time, the common aspects of the parable of *Yunus* and the garden companions are indicated. The relationship between the Prophet Mohammad and the parable of *Yunus* is emphasized. Attention is drawn to the warning that the Prophet should not neglect his duty of preaching (*tabligh*) by behaving in anger like *Yunus*. In the second part, the relation of the verses mentioned with the verses in other surahs is discussed. In this context, the connection of the *surah al-Qalam* with the *surahs* of *al-Jasiyah*, *al-Hûd*, *at-Tîn*, *al-Qamar*, *as-Saba*, *al-Mu'minûn*, *al-An'am*, *al-Humazah*, *al-Muddaseer*, *al-Haqqâ*, *as-Sâffât*, *al-Anbiya*, *al-Maun* is discussed. The emphasis on observing the behavior of the servants in the *surah al-Jasiyah* is evaluated in terms of its connection with the *surah al-Qalam*. In the context of *surah at-Tîn*, the importance of rewards given by Allah as a result of good moral values is pointed out. The *surah al-Qamar* is discussed in terms of accusing the Prophet (pbuh) as a liar. The *surah al-Muminun* is associated with the *surah al-Qalam* in the sense that it does not deprive people of property and worldly life from Allah. *Surah al-Humazah* is evaluated in the context that it is appropriate immoral behavior to back-biting and blame them. The connection of the *surah al-Qalam* with the *surah al-Maun* is discussed in terms of protecting the poor. The study ends with the result stating the meanings revealed in the *surah al-Qalam* as a result of the evaluation of the Qur'an in terms of coherence.

Keywords: Tafsir, *Surah al-Qalam*, *Munasabatu'l-Qur'an*, coherence

Kalem Sûresinde Mana Yönünden İnsicam

Öz

Sûre ve âyetlerdeki insicamın Kur'ân'daki en önemli edebi hususlardan biri olduğu bilinmektedir. Sûrelerin insicam açısından değerlendirilmesi Kur'ân'daki birçok konun

bütünlük halinde sunulmasına imkân verir. Bu konu tefsir usulü ilminde münasebetü'l-Kur'ân başlığı altında ele alınır. Âyet ve sûreler arasındaki incicamı tespit edip ortaya çıkarmak her zaman çok kolay bir durum değildir. Âyetler ve sûreler arasındaki incicamı ortaya çıkarılması dikkatli bir okuma ve belli bir birikimi gerektirir. Bu sebeple bu çalışmada âyetleri arasındaki incicamı tespitinin önemli olduğunu düşündüğümüz Kalem sûresi konu edilir. Kalem sûresindeki kavram ve misallerin birbiriyle olan irtibatı üzerinde durularak âyetler ve sûreler arasındaki anlam bütünlüğü ortaya konulmaya çalışılır. Bu çalışma giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Girişte incicam kavramı ve çalışmanın yöntemi ele alınır. Birinci bölümde Kalem sûresinin bazı âyetlerinin birbirleriyle olan incicamı değerlendirilir. Sûrede geçen bazı kavramlar ve ahlak ilkeleri ayrı alt başlıklar altında değerlendirilir. Nûn harfinin Hz. Yûnus kıssası ile olan irtibatı ele alınır. Nûn harfinin balığa benzetilmesinin sebepleri üzerinde durulur. Hz. Yûnus'un balığa benzetilmesine "zün nûn" ifadesinin de işaret ettiğine değinilir. Kalem, mecnun ve hidayet ifadelerinin tebliğ açısından birbiriyle olan irtibatına işaret edilir. Kalem sûresinde geçen "sen güzel bir ahlak üzerin" ahlaki değerler açısından ele alınır. Hz. Peygamber'in tebliğ görevini yaparken takındığı tavrın nasıl olduğu tespit edilerek değerlendirilir. Hz. Peygamber'in ahlak anlayışının hoşgörü ekseni olduğu fikri üzerinde durulur. Kötülüğe karşı kötülükle cevap vermenin uygun olmadığı "Seninle ilişkisini kesenle sen ilişkini devam ettir, sana vermeyene sen ver, sana haksızlık edeni affet" İfadeleri doğrultusunda değerlendirilir. Kalem sûresinde geçen bahçe ashabının sureyle olan irtibatı değerlendirilir. Aynı zamanda surede konu edilen Hz. Yunus kıssası ile bahçe ashabının ortak yönleri belirtilir. Hz. Peygamber ile Hz. Yûnus kıssasının birbiriyle olan alakası üzerinde durulur. Hz. Peygamber'e Hz. Yunus gibi öfkeli davranarak tebliğ görevini ihmal etmemesi hususundaki uyarıya dikkat çekilir. İkinci bölümde ise söz konusu âyetlerin diğer sûrelerdeki âyetlerle olan irtibatı konu edilir. Bu bağlamda Kalem sûresinin Câsiye, Hûd, Tîn, Kamer, Sebe, Mü'minûn, En'am, Hümeze, Müddesir, Hakka, Sâffât, Enbiya, Maun sûreleriyle olan irtibatı ele alınır. Câsiye sûresinde kulların davranışlarının gözetilmesine yapılan vurgu Kalem sûresiyle olan irtibatı açısından değerlendirilir. Tîn sûresi bağlamında güzel ahlakın neticesi olarak Allah tarafından verilecek olan mükâfatların önemine işaret edilir. Kamer sûresi Hz. Peygamber'e yalancı ithamı açısından ele alınır. Mü'minûn sûresi mal ve dünya hayatını insanı Allah'tan alı koymaması bağlamında Kalem sûresiyle irtibatlandırılır. Hümeze sûresi insanları arkalarından çekiştirmenin ve ayıplamanın uygun gayri ahlaki bir davranış olduğu bağlamında değerlendirilir. Kalem sûresinin Maun suresiyle olan irtibatı fakiri gözetip koruma açısından ele alınır. Çalışma Kur'ân'ın incicamı açısından değerlendirilmesi neticesinde Kalem sûresinde açığa çıkan manaları belirten sonuçla bitirilir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kalem Suresi, İncicam, Münasebetü'l-Kur'ân, Uyum

Giriş

İncicam: Bir bütünlük ve düzgünlük içinde devam etme, birbirine bağlı ve uygun olma¹ manasında bir kavramdır. Tefsir ilminde münasebetü'l-Kur'ân bağlamında ele alınır. "Münâsebet veya tenâsüb, âyetler ve sûreler arasında icmâl-tafsil, umûmilik-husûsilik, aklîlik-hissîlik veya bunlardan başka alaka çeşitlerinden birisiyle ya da sebep-müsebbeb, illet-ma'lûl, benzerlik-zıtlık gibi zihni bağlarla mana irtibatı kurmaktır"² Bu konu müfessirlerin çoğu tarafından âyetlerin tefsiri yapılırken dikkate alınan bir husustur. Râzî (öl. 606/1210), Bikaî (öl. 885/1480) ve Elmalılı (öl. 1942) gibi müfessirler tefsirlerinde yeri geldikçe bu konuya yer verir. Murat Sarıgül Alak sûresinin beş âyetini bu bağlamda ele alarak işler.³ Mehmet Faik

¹ İlhan Ayverdi, Büyük Misalli Türkçe Sözlük, (İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2005), 2/1418.

² Bedrüddin Muhammed b. Abdullah ez-Zerkeşî, el-Burhân fî ulûmi'l-Kur'ân (Dâru İhyâi Kütübî'l-Arabî, 1957), 1/35; Abdurrahman b. Ebî Bekr Celaleddin es-Suyûtî, el-İtkan fî 'ulûmi'l-Kur'ân, thk. Mustafa Dîbe'l-Buğa, (Beirut: Dâru İbn Kesir, 1416/1996), 2/289; Murat Sarıgül, "İlk Nâzil Olan Beş Âyetin Münâsebetü'l-Kur'ân İlmî Açısından İncelenmesi", Mütefekkir 7/14 (2020), 485-507.

³ Sarıgül, "İlk Nâzil Olan Beş Âyetin Münâsebetü'l-Kur'ân İlmî Açısından İncelenmesi"

Yılmaz'ın "Âyetler ve Sûreler Arasında Münasebet"⁴ isimli çalışması bu konuda yapılan diğer bir çalışmadır. Âyetlerin bu yöntem ile ele alınması birçok mananın Kur'ân bağlamı içinde değerlendirilmesine imkân sunduğu gibi tefsir ilmene de geniş bir çalışma alanının açılmasına imkân verir. Zeliha Mahinur Aydınlatan "Kalem Suresi Bağlamında Tefsir İhtilâfları Üzerine Bir İnceleme" isimli yüksek lisans tezinde Kalem sûresini inceler. Ancak söz konusu tezde siyak ve sibak başlığı altında âyetler arası uyum hakkında kısa bir değerlendirme vardır.⁵ Böyle bir tezde âyetler arasındaki mana uyumunun dikkate alınmaması önemli bir eksiklik olarak dikkat çeker. Buna rağmen sûrenin tefsir usulü açısından incelenmesinin önemini ortaya koyan önemli bir tezdur. İbn Ebi'l-İsbâ (öl. 654/1256) münasebet ilmini ikiye ayırır. Birincisi mana münasebeti; Kelamın mana yönünden başlangıcına uygun düşmesi. İkincisi lafız münasebeti; vezinli lafızlarla kelamın son bulması.⁶ Bu çalışmada Kur'ân lafızlarının vezinli lafızlarla son bulması konu edilmeyecektir. Sadece mana münasebeti esas alınacaktır. Sûrede öne çıkan manalar muhtelif tefsirlerdeki açıklamalar bağlamında değerlendirilerek birbirleriyle olan irtibatına dikkat çekilecektir.

1. Kalem Sûresinin Kendi İçinde İncicamı

Kur'ân'da incicam konusu ele alınırken öncelikle sûrelerin kendi içindeki uyumun tespit edilmesi sûredeki konu bütünlüğünü kavramak açısından önemlidir. Sûrenin kendi içindeki bağlantılar tespit edildikten sonra diğer sûrelerle olan irtibatının ortaya konulması Kur'ân'ın gayesini ve mesajlarını daha iyi anlama fırsatı sunacağına şüphe yoktur. Bu bağlamda Kalem sûresinin anlam yönünden incicamı işlenirken öncelikle sûrenin kendi içindeki incicamının ele alınması ve birbiriyle irtibatsız gibi duran konuların birbiriyle olan irtibatlarının açığa çıkarılması tefsir ilmi açısından önemli meselelerden biridir.

1.1. Nûn Harfinin Hz. Yûnus ile İrtibatı

Kalem sûresi birinci âyette "*Nûn. (Ey Muhammed) Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına ki, sen Rabbinin nimeti sayesinde, bir deli değilsin*" ifadesinde kaleme yemin edilirken Kalem sûresi 68/47. âyet "*Yahut gayb (levh-i mahfuz) kendi yanlarında da onlar mı (bundan aktarıp) yazıyorlar?*" cevabı oluşturacak şekilde gelir. Böylece kalemin ne tür bir kalem olduğu ve kalem ifadesiyle neyin kastedildiği izah edilir.⁷

Kalem sûresinin başında geçen nûn harfi tefsirlerde balığa benzetilerek izah edilmektedir. Kalem sûresi 68/48. âyette "*Sen, Rabbinin hükmüne sabret. Balık sahibi (Yûnus) gibi olma. Hani o, (balığın karnında) kederli bir halde Rabbine yakarmıştı.*" denilerek sûrenin başına atf söz konusudur. (Elmalılı öl. 1942) balık sahibi ifadesini müzakere ederken Sâffât sûresinde geçen ve balığın kendisini yuttuğu Yûnus (a.s.) olduğunu belirtir.⁸ Sâffât sûresi 37/139-144. âyetlerde Hz. Yûnus'dan şöyle bahsedilir: "*Kuşkusuz Yûnus da elçilerimizdendi. Vaktiyle o, yüklü bir tekneyle ülkesinden kaçmıştı. Kuraya girdi ve kaybedenlerden oldu. Kendisini (büyük bir) balık yuttu. Doğrusu o (bundan önce) kınanacak bir iş yapmıştı. Eğer o, Allah'ın şanını yüceltenlerden olmasaydı kıyamete kadar balığın karnında kalacaktı.*" Elmalılı nûn harfinin balık manasına geldiğini Enbiya sûresinde geçen "zün nun" ifadesini delil getirerek açıklar.⁹ Bu ifadenin geçtiği Enbiya sûresi 21/87. âyet şöyledir: "*Zünnûn'u da (Yûnus) zikret! Hani öfkeli bir halde geçip gitmiş, bizim kudretimizin kendisine yetmeyeceğini zannetmişti. Sonunda karanlıklar içinde, "Senden başka hiçbir tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben kötü işler yapmışım!" diyerek yalvardı.*"

⁴ Mehmet Faik Yılmaz, *Âyetler ve Sûreler Arasındaki Münâsebet*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.)

⁵ Zeliha Mahinur Aydınlatan, *Kalem Suresi Bağlamında Tefsir İhtilâfları Üzerine Bir İnceleme*, (Karabük: Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İslami Bilimler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi, 2021)

⁶ Ebû Muhammed Zekiyüddin Abdilvâhid b. Zâfir el-Mısrî, İbn Ebü'l-İsbâ', *Bedü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Şeref, (Kahire: Dârü'n-Nahde, 1392/1792) 145-149.

⁷ Bk. Muhammed Hamdi Yazır Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili Meali* (Tıbbi Basım) (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015), 10/226.

⁸ Elmalılı, *Hak Dini*, 10/226.

⁹ Elmalılı, *Hak Dini*, 10/227.

1.2. Kalem ve Mecnun İfadelerinin Birbiriyle İrtibatı

Kalem sûresinde kalemden bahsedildikten¹⁰ sonra “sen mecnun değilsin”¹¹ ifadesi gelir. Bu iki ifade ilk bakışta birbirinden kopuk gibi durur. Ancak dikkatli bir bakışla aralarında sıkı irtibatın olduğu anlaşılır. Râzî bu irtibatı ilk inen âyetlerin okunmasıyla ilgili olmasına¹² ve dolayısıyla tebliğin başlangıcına işaret etmesini dikkate alarak ve tebliğden sonra müşriklerin Hz. Peygamber’e bu vasfı takmalarını göz önünde bulundurarak iki âyet arasında sıkı bir irtibatın olduğunu ortaya koyar.¹³

1.3. Hidâyet ve Mecnun Kavramlarının Birbiriyle İrtibatı

Hidâyet akıl ile gerçekleşen bir durumdur. Akıl ise cünunun zıddıdır. Kurtubî (öl. 671/1273) nûn harfini tefsir ederken yaratılış konusunu ele alır. İlk yaratılan şeyin kalem olduğunu sonra yaratılanın ise akıl olduğunu Ebû Hüreyre’den (öl. 58/678) yaptığı nakil ile belirtir. Böylece cünun kavramının kendisinden önceki âyetle olan irtibatını dolaylı olarak kurar.¹⁴ Cünun aklın kaybedilmesidir. Dolayısıyla hidâyet ve cünun kavramları birbirine zıt olması yönünden irtibatlıdır. Hidâyete ermek akıl sahibi olup düzgün ve ahlaklı davranışlar yapmakla mümkündür.¹⁵ Cünunun alameti ise düzgün ve ahlaka uygun davranışlarda bulunmamaktır.

1.4. “Sen Güzel Bir Ahlak Üzeresin” Hitabının Diğer Âyetlerle Olan İrtibatı

Sûrede öncelikle Hz. Peygamber’in güzel ahlak üzere olduğu¹⁶ vurgulandıktan sonra bu güzel ahlaka uygun olmayan dokuz vasıf müşriklerin vasıfları arasında sayılır. Bu vasıfların tamamı ahlaka aykırı davranışlardır. Bu vasıflar âyetlerde açıkça zikredilir. Ayrıca bu ifadeden önce gelen cünun sahibi olmak ifadesi hidâyetten uzak olmak manasında değerlendirildiğinde iki âyet arasındaki irtibat daha da güçlü hale gelir. Hidâyet kavramının zıddı dalalettir. Âyette “*Hakkı yalanlayanlara itaat etme*”¹⁷ şeklinde ifade edilir. Kur’ân Yolu mealinde bu âyet şöyle çevrilir: “*Şu halde seni yalancılıkla itham edenlere boyun eğme!*”¹⁸ Bu çeviri bağlamında yalancılık da ahlaki bir kavram özelliği kazanır. Dokuzuncu âyette geçen “*İstedikleri şudur: Sen tâviz veresin ki, onlar da tâviz versinler.*”¹⁹ ifadesinin altında sert bir hak batıl mücadeleleri yatar. Batılı savunanlar bir türlü savundukları batıl fikirlerden vaz geçmek istemezler. Hz. Peygamberi de aynı batıl düşüncelerin içine çekmek isterler. Kuşeyrî (öl.465/172) bu âyetin tefsirinde şu ilginç tespiti ortaya koyar: Hasta olan kimse insanların tümünün hasta olmasını ister. Haktan ayrılık mührüyle kalbi mühürlenene ister ki herkes onunla aynı ayrılığa düşsün.²⁰ Kuşeyrî “*sen güzel bir ahlak üzeresin*” ifadesinin tefsirinde âyeti tebliğ bağlamında değerlendirerek sûreyle olan sıkı ilişkisini ortaya koyar. Kuşeyrî’ye göre bu âyette Hz. Peygamber’in tebliğ görevini yaparken takındığı tavra vurgu yapılmaktadır. Çünkü o peygamberliğin gerektirdiği bütün olgunlukları sergileyerek güzel bir peygamberî ahlak ortaya koyar. Kuşeyrî Hz. Peygamber’in müşriklerin tekliflerine iltifat etmediği gibi manevi güzelliklere dahi iltifat etmediğini belirtir. Bu görüşünü desteklemek için “*gözünü kaymadı ve sınırı aşmadı*”²¹ âyetini delil getirir. Kuşeyrî Hz. Peygamber’in ahlak anlayışını “*Kolaylığı seç, iyi*

¹⁰ Kalem, 68/1.

¹¹ Kalem, 68/2.

¹² Alak, 96/1-5.

¹³ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer Fahrüddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Dâru İhyâi Tûrâsi'l-Arabî, 1420), 30/600.

¹⁴ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* (Kâhire: Dâru Kütüb el- Mısıriyye, 1964), 18/223.

¹⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 30/603.

¹⁶ Kalem, 68/4.

¹⁷ *Kur'ân Yolu Medâli*, çev. Hayreddin Karaman, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014), Kalem 68/8.

¹⁸ Kalem, 68/8.

¹⁹ Kalem, 68/9.

²⁰ Abdül-Kerim el-Kuşeyrî, *Letaifu'l-işarat* (Mısır: el-Heyetü'l-Mısıriyye, ts.), 3/618.

²¹ Necm, 53/17.

*olanı emret, cahillere aldırma!*²² âyeti bağlamında hoş görü açısından değerlendirir. Güzel ahlakın açılımını Cebraîl Hz. Peygamber'e şöyle açıklar: Seninle ilişkisini kesenle sen ilişkini devam ettir. Sana vermeyene sen ver, sana haksızlık eden affet."

1.4.1. Olur Olmaz Yere Yemin

Kalem sûresinde "*Olur Olmaz Yere Yemin*"²³ şeklinde ifade edilen vasıf yalan söylemekle doğrudan alakalıdır. Söz konusu âyette kafirlere nispet edilen kötü sıfatların başında hak veya batıl olan her şeye yemin etmek zikredilir. Çünkü Allah'ın yüceliğini hakkıyla tanıyamadığı için olur olmaz şeyde Allah'ı şahit tutarak nefsanî kazanç elde etmeyi amaçlar. Bu tür yemin kötü huydan kaynaklandığı gibi karakter zayıflığıyla da alakalıdır. Bu şekilde davranan kimseler yemin etmediklerinde sözlerine güvenilmediğini sanır.²⁴ Böyle bir psikolojik durum yalan söylemenin doğal sonucudur.

1.4.2. Aşağılık

Türkçeye aşağılık diye çevrilen "mehin"²⁵ ifadesi temyiz gücü olmayan manasındadır.²⁶ Bu bağlamda Hz. Peygamber'e nispet edilen cünun kavramına cevaben getirilen ifadelerden sadece biridir. Böylece Hz. Peygamber'e cünun nispet eden inkarcılara sözlerinin misliyle hatta fazlasıyla karşılık verilmiş olunur. Aynı zamanda Hz. Peygamber ile müşrikler arasındaki tartışmaların şiddetine de işaret eder.

1.4.3. Daima Kusur Arayıp İğneleme

Bu ifade sûrede "hemmaz"²⁷ kavramıyla ifade edilir. Gıybetle irtibatlıdır. Gıybet etmek ne kadar kötü bir davranış ise bu da aynı şekilde kötü bir davranıştır. Çünkü bu ifade insanları arkasından ayıplama manasını içerir.²⁸ İnsanların kusurlarını araştırmak ve bunların yüzüne veya arkasından aşağılayıcı bir şekilde dillendirmek insanlar arasındaki dostluğu ve güveni zedeler. Halbuki gerçek olgunluk insanların ayıplarıyla meşgul olmaktan ziyade kendi kusurlarını görüp düzeltmeye çalışmak kişiyi daha erdemli kılar.²⁹

1.4.4. Durmadan Laf Götürüp Getirmek

İnsanların arasını bozmaya yönelik laf taşımaya ifade eden "*durmadan laf götürüp getirmek*"³⁰ ifadesi de ahlaki kavramların en önemlilerinden biridir. İnsanların bilinmesini istemediği sırlarını başkalarına yaymayı ifade eder.³¹ Bu davranış bilinçli olarak yapıldığı gibi bilinçsiz olarak da yapılabilir. Özünde insanların arasının açılması vardır.³² Bu sebeple insanların arasını açan bu tür davranışlardan uzak durmak erdemli olmanın gereğidir.

1.4.5. İyiliği Engellemek

Suredeki "*İyiliği engellemek*"³³ ifadesi dünya ve ahirete taalluk eden maddi ve manevi tüm hayırları kapsar.³⁴ İyiliği engellemek iki yönde olur. Birincisi cimrilik yaparak insanlara bir hayrın ulaşmasını engellemektir. Bu kişinin bizzat kendisinin hayır yapmamasını kapsadığı gibi başkalarının da hayır yapmasına engel olmayı kapsar. İkincisi ise güzel ahlakın yayılmasını engellemektir. Kendileri güzel ahlaklı olmadıkları gibi başkalarının da güzel ahlak sahibi olmalarını istemeyerek güzel ahlaka yönelmelerini engellemektir.

²² A'raf, 7/199.

²³ Kalem, 68/10.

²⁴ İbrâhîm b. Ömer el-Bikâî, *Nazmü'd-dürer* (Kahire: Daru'l-Kitabi'l-İslamî, ts.) 20/299.

²⁵ Kalem, 68/10.

²⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 30/604.

²⁷ Kalem, 68/11.

²⁸ Bikâî, *Nazmü'd-dürer*, 20/300.

²⁹ İsmail Hakkı Bursevî, *Ruhu'l-beyan* (Beyrut: Daru'l-Fikr, ts.), 10/110.

³⁰ Kalem, 68/11.

³¹ Bikâî, *Nazmü'd-dürer*, 20/300.

³² Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 30/604.

³³ Kalem, 68/12.

³⁴ Bikâî, *Nazmü'd-dürer*, 20/301.

1.4.6. Saldırganlık

Hak ve hukuk tanımamak manasındaki “Saldırganlık” ifadesi zulüm ve haksızlıkta haddi aşmak manasındadır. Toplumların huzurlu olması belli kurallara uymakla mümkündür. Hakkı adalet yerine güçten elde etmeye çalışmak başkalarının hakkına saldırmayı zorunlu kılar. Bu sebeple hakkı ve adaleti gözetmek erdemli bir davranış olurken, başkalarının hakkına tecavüz haddi aşmak manasında saldırganlık olur. Râzî Mukatil'den (öl. 150/767) naklederek saldırganlık ifadesini zulüm kavramıyla ifade eder³⁵ ki bunun da birçok çeşidi vardır. Bu bağlamda bütün çirkinlikleri ve kötülükleri zulüm kavramı çerçevesinde değerlendirmek mümkündür.

1.4.7. Günahkârlık

Sûrede “esim”³⁶ diye geçen bu kavram günaha son noktaya ulaşmak, günah bataklığına dalmak olarak tanımlanır.³⁷ Bu kavramı Allah'ın emir ve nehiyelerine itaatten ayrılmak olarak da ifade etmek mümkündür.³⁸ Gayri ahlaki tüm davranışları günah kavramının altında değerlendirmek mümkündür. Ancak bu ayetin tefsirinde vurgulanan mana basit bir iki günah işlemenin ötesinde devamlı günah işlemek manası öne çıkmaktadır.

1.4.8. Huysuz ve Kaba

Sûrede “huysuz ve kaba”³⁹ diye ifade edilen söz konusu vasıflandırma ile iki özellik ifade edilir. Birincisi yaratılış yönünden sert ve kaba olmak yani kuvvet olarak güçlü olunması ama kontrolsüz bir güce sahip olunmasıdır. İkincisi ahlaki yönden kötü ahlak ve mizaç sahibi olmak manasındadır.⁴⁰ Bu inkarcıların bir vasfı olarak belirtilir. Bu bakımdan inkarcılarda bulunan bu özelliğin inanan müminde olmamasına da vurgu yapılmış olunur. İnsanoğlu yaratılıştan güçlü olabilir. Ancak eğitim ile kalbi yumuşatılarak merhametli bir kişilik sahibi olması mümkündür. Bu sebeple insanların doğru bir şekilde eğitimi önem arz eder.

1.4.9. Karakter Bozukluğu

“Karakter bozukluğu”⁴¹ ifadesi çok önemli bir psikolojik kavramdır. Kişilik bozukluğu diye de ifade edilmesi mümkün olan bu kavramın altına birçok gayri ahlaki davranış yerleştirmek mümkündür. Hatta yukarıda geçen gayri ahlaki kavramların tamamı bu kavramla irtibatlıdır. Ayrıca Bahçe ashabının yaptıkları kıskançlık duygularını ve Hz. Yûnus'un öfke ile görevini terk etmesini ahlaki hususlar arasında değerlendirmek mümkündür. Çünkü kıskançlık da öfke de gayri ahlaki davranışlar kapsamına girer. Özellikle öfke birçok ahlak dışı davranışa kaynaklık eder.

1.5. Bahçe Ashabının Sûreyle İrtibatı

İnkarcıların özellikleri sayıldıktan sonra mal ve çocuk sahibi olmanın inkara sebep olması⁴² vurgulandıktan⁴³ sonra bahçe ashabının durumu örnek verilerek hayırdaki kullanılmayan malın her an yok olmayla karşı karşıya olduğu belirtilerek malın Allah'ın bağışladığı bir nimet olduğunun bilinmesi gerektiği vurgulanır. Mal ve çocuk çokluğuna güvenerek inkara kalkışmanın doğru olmadığı vurgulandıktan sonra bahçe ashabi örnek verilir. Bu yönüyle bahçe ashabi misalinin sûreyle sıkı bir irtibat halinde olduğu görülür.

1.6. Bahçe Ashabı Kıssasıyla Hz. Yûnus Kıssasının İrtibatı

Bu sûrede bahçe ashabından bahsettikten sonra Hz. Yûnus'dan bahsedilmesinin sebebi ilk bakışta tam olarak anlaşılammamaktadır. Ancak iyi düşünüldüğünde şöyle bir bağlantı

³⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 30/604.

³⁶ Kalem, 68/12.

³⁷ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 30/604.

³⁸ Bikâî, *Nazmü'd-dürer* 20/301.

³⁹ Kalem, 68/13.

⁴⁰ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 30/604.

⁴¹ Kalem, 68/13.

⁴² Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 30/605.

⁴³ Kalem, 68/14.

kurmak mümkündür: Bahçe ashabi babalarının yaptığı güzel uygulamayı terk etmek isteyerek hata yaparlar ve bunun neticesinde cezalandırılırlar. Daha sonradan pişmanlıklarını ortaya koyarlar. Aynı durum Hz. Yûnus (a.s) için de geçerlidir. O da tebliğ görevinden kaçmak istemesi sebebiyle balık tarafından yutulur ve hatasını anlayarak Allah'a sığınır. Allah da onun duasına ve pişmanlığına icabet ederek onu kurtarır. Bahçe ashabi için de benzer bir pişmanlık ve tövbe söz konusudur. Bu bağlamda söz konusu âyetler arasında kuvvetli bir insicam görülür.

Hz. Yûnus'un örnek verilmesinin diğer bir sebebi de öfkesiyle ilgilidir.⁴⁴ Hz. Yûnus kavminin ona yaptıklarına öfkesi sebebiyle kavmini terk etmiştir. Hz. Peygamber'in kavmi de ona moral bozucu birçok hakaret yapar. Allah ona sabretmesini tavsiye eder. Sabır bir yönüyle öfkenin zıddıdır. Bu yönüyle de âyetler arasında anlam yönünden çok kuvvetli bir insicam olduğu görülür.

Nun harfi ile başlayan sûre yine nun harfi ile son buluyor.⁴⁵ Aynı zamanda Hz. Peygamber'e mecnun denilmesini reddederek düştükleri düşünce hatasını belirtiyor. Sûrenin başında Hz. Peygambere mecnun denilmesine mukabil sen güzel bir ahlak üzeresin denilerek mecnunluğun ahlakın zıddı bir şey olduğu vurgulanır. Sûrenin sonunda da Hz. Peygamber'e mecnun demeleri Kur'ân'ın bir öğüt olduğu vurgulanarak reddedilir. Halbuki gerçekte öğüt dinlemeyen kimseler mecnundur.

1.7. Hz. Peygamber ile Hz. Yûnus Kıssasının İrtibatı

Sûrenin başında Nûn harfi ile Hz. Yûnus'a atf yapıldıktan sonra hitap Hz. Peygamber'e döner ve ona nispet edilen vasıfların gerçeği yansıtmadığı belirtildikten sonra Hz. Peygamber'in ahlaki üstünlüğüne vurgu yapılır. Sûrenin sonunda ise Hz. Peygamber'e Yûnus (a.s.) gibi davranmaması öğütlenir. Hz. Yûnus'un en dikkat çeken yönü öfkeyle hareket etmesidir. Öfke ile hareket etmek ahlaki açıdan zaafın altında yatan en temel unsurdur. Birçok gayri ahlaki davranışlar öfke kontrolü olmaması sebebiyle zuhur eden hususlar olduğu bilinen bir gerçektir. Mesela birçok cinâyet öfke kontrolünün olmamasından kaynaklanır.

1.8. "Seni gözleriyle devireceklermiş gibi bakarlar" İfadesinin Sûreyle İrtibatı

"Seni gözleriyle devireceklermiş gibi bakarlar"⁴⁶ ifadesi daha çok nazarla ilgili yorumlanır.⁴⁷ Sûrenin sonunda bulunan bu âyet aslında sûrenin bütünüyle uyum halindedir. Çünkü sûrenin başında müşriklerin Hz. Peygamber ile olan mücadelesi anlatılmakta, devamında müşriklerin gayri ahlaki davranışlarına değinilmektedir. Bu âyette de aslında müşriklerin bir davranışı anlatılmaktadır. Bu âyetin diğer âyetlerle öfke kavramı yönünden de bir uyumu dikkat çeker. Hz. Yûnus'un öfkelenmesinden bahsedilir. Hz. Peygamber'e öfkelenmemesi tavsiye edilir. Bu âyette ise müşriklerin öfkeli hallerine vurgu yapılır. Bazı tefsirlerde nazarla irtibatlı olarak değerlendirilen bu âyetin Felak ve Nas sûreleri bağlamında değerlendirilmesi uygundur. Çünkü söz konusu sûreler vesveseden bahseder. Âyetlerin vesvese uyandıracak şekilde yorumlanması birçok sıkıntılara yol açabilir. Bu sebeple inananların bilinçlendirilmesi için gerekli açıklamaların yapılması önemlidir.

2. Kalem Sûresinin Diğer Sûrelerle Olan İnsicamı

Kur'ân'ın en başta vurguladığı temel özellik "hak geldi batıl yok oldu" âyetinde vurgulanan hak batıl mücadelesidir. Bu âyetin tefsirinde hak ifadesinin Kur'ân batıl ifadesinin de şeytan olduğu⁴⁸ ifade edilir. Kalem sûresinin bütününe bakıldığında en belirgin özelliğinin hak batıl mücadelesi olduğu açık bir şekilde görülür. Müşriklerle Hz. Peygamberin mücadelesinin altında yatan tek sebep hak batıl mücadelesidir. Bu yönüyle sûre Kur'ân'ın tamamıyla irtibatlı olduğu açıktır.

⁴⁴ Elmalılı, *Hak Dini*, 10/246.

⁴⁵ Elmalılı, *Hak Dini*, 10/230.

⁴⁶ Kalem, 68/51.

⁴⁷ Bursevî, *Ruhu'l-beyan*, 10/127.

⁴⁸ Muhammed b. Cerir Taberî, *Câmiu'l-beyan fi tevili'l-Kur'ân* (Müessesetü'r-Risale, 2000.), 17/537.

2.1. Câsiye Sûresi 45/28. Âyetle İrtibatı

Mesela sûrenin başında geçen kalem ve satır ifadeleri Câsiye sûresi 45/28. âyetle irtibatlıdır. İbn kesir (öl. 774/1373) Kalem sûresi 1. âyeti tefsir ederken Câsiye sûresi 45/28. âyet bağlamında konuyu değerlendirir.⁴⁹ Âyetin meali şöyledir: *“Bütün toplulukları diz çöküp boyun eğmiş olarak göreceksin. Her topluluk kendine ait defterin başına çağrılacak, o gün yaptıklarının karşılığını göreceksiniz.”*⁵⁰ İlk bakışta kaderle ilgili olarak değerlendirilmesi mümkün görülen âyet bu âyetle düşünüldüğünde kulun iyi ve kötü amellerinin yazılması olarak değerlendirilir ki bu durumda Kalem sûresi 68/1. âyetin sûredeki diğer âyetlerle sıkı bir ilişkisinin olduğu anlaşılır. Çünkü sûrede öne çıkan en önemli unsur kulların davranışlarıdır.

2.2. Hûd Sûresi 11/108. Âyetlerle İrtibatı

Kalem sûresi 68/3. âyetteki *“Hiç şüphesiz senin için bitip tükenmeyen bir ödül vardır.”* ifadesiyle Hz. Peygambere sabrı karşılığında verilecek olan sevabı belirten ifadelerin benzeri Hûd sûresi 11/108. âyette de geçer. Hûd sûresi 108. âyetin meali şöyledir: *“Mutlu olanlara gelince onlar da cennettedirler. Rabbinin dilediği hariç, gökler ve yer durdukça onlar da orada kesintisiz bir 101lütuf olarak ebedî kalacaklardır”.*

2.3. Tîn sûresi 95/6. Âyetle İrtibatı

Kalem sûresi 68/3. âyette Hz. Peygamber’e güzel ahlakı sebebiyle verileceği belirtilen *“bitip tükenmeyen ödülün”* bir benzeri Tîn sûresi 95/6. âyette şöyle zikredilir: *“Ancak iman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlar başka; onlar için kesintisiz bir ödül vardır.”* Bu gibi âyetlerde görüleceği üzere Kur’ân’daki bir âyet başka birçok âyetle paralellik arz etmektedir.

2.4. Hûd Sûresi 11/102. Âyetle İrtibatı

Kalem sûresinin 68/42-47 âyetlerinde Allah’ın tuzağının çetin olduğunu belirten ifadelerin benzeri Hûd sûresi 11/102. âyette şöyle geçer: *“Rabbin, zulme sapan toplulukları yakaladığında işte böyle yakalar! Şüphesiz onun cezalandırması pek elem vericidir, pek çetindir!”*

2.5. Kamer Sûresi 54/26. Âyetle İrtibatı

*“Sen de onlar da kimin büyülenmiş olduğunu göreceksin”*⁵¹ âyeti Kamer sûresi 54/26. âyette geçen şu ifadeyle örtüşür: *“Yarın onlar asıl yalancı, küstah kimmiş göreceksin!”* Hz. Peygamber’e büyülenmiş demelerinin sebebi getirdiği vahyi yalanlamaya yöneliktir. Dolaylı yoldan peygamberi getirdiği vahiy sebebiyle yalancılıkla itham etmektedirler. Bu sebeple her iki âyet birbiriyile mana yönünden oldukça uyumludur.

2.5. Sebe Sûresi 34/24. Âyetle İrtibatı

Kalem sûresi bir bütün olarak düşünüldüğünde kimin hakikat üzere kimin dalalet üzere olduğunun karşılaştırıldığı görülür. Hak üzere olanlar ile batıl üzere olanların kıyaslaması yapılır. Hz. Peygamber ile Hz. Yunus öfke yönünden, bahçe ashabi kıssasında baba ile çocukları cömertlik yönünden, Hz. Peygamber ile müşrikler ahlak yönünden kıyaslanır. Sebe sûresi 34/24. âyette ve öncesindeki âyetlerde verilen misallerle kimin hak yolda kiminde batıl yolda olduğu yönünde kıyaslamalar yapılır. Sebe sûresi 34/24. âyetin meali şöyledir: *“De ki: “Göklere ve yerden size rızık veren kimdir?” De ki: “Allah’tır. O halde biz veya siz, iki taraftan biri ya doğru yoldadır yahut açık bir sapkınlık içindedir.”*⁵²

2.6. Mü’minûn Sûresi 23/55-56. Âyetlerle İrtibatı

⁴⁹ Ebu’l-Fida İsmail b. Ömer İbn Kesir el-Kureşî, *Tefsiru’l-Kurâni’l-azîm* (Beyrut: Daru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1419.) 8/205

⁵⁰ Câsiye, 45/28.

⁵¹ Kalem, 68/5-6

⁵² Sebe, 34/24; bk. İbn Kesir, *Tefsiru’l-Kurâni’l-azîm*, 8/228.

Mal ve çocuk sahibi olmanın kişiyi oyalaması ve gaflet içinde bulunarak inkâr etmesi Kalem sûresinde belirtildiği gibi Mü'minûn sûresi 23/55-56. âyetlerde de müşriklerin inkârları sebebiyle ansızın yakalanacakları belirtilir. Bu bağlamda sûrenin söz konusu âyetlerle sıkı bir irtibatı vardır. Âyetlerin meali şöyledir: *"Sanıyorlar mı ki, onlara mal ve evlâtlar verirken yalnızca iyilikleri için çırpınıyoruz! Hayır, onlar işin farkına varamıyorlar."*⁵³

2.7. En'âm 6/44. Âyetle İrtibatı

Kalem sûresinde inkârcılara yaptıkları yanlışlar sebebiyle birçok tehditten bahsedilerek gerekli uyarılar yapılır. Aynı uyarıların bir benzeri En'âm sûresi 6/44. âyette de zikredilir. Söz konusu âyetin meali şöyledir: *"Onlar, kendilerine yapılan uyarıları unuttukça her şeyin kapılarını onlara açtık. Nihayet kendilerine verilenler yüzünden şımardıkları zaman onları ansızın yakaladık! Böylece onlar birdenbire bütün ümitlerini yitirdiler."* Hz. Peygamber de bir hadisinde Allah'ın zalimlere mühlet verdiğini ama yakaladığında kurtuluşlarının olmadığını belirtir.⁵⁴

2.8. Hümeze Sûresiyle İrtibatı

Bu sûrede zikredilen on vasfın üç tanesi Hümeze sûresinde de zikredilir. Söz konusu vasıflar Hümeze sûresinde şöyle zikredilir: *"Arkadan çekiştiren, ayıp kusur arayan, servet toplayan ve onu sayıp duran herkesin vay haline!"*⁵⁵ Bu vasıflar evrensel ahlak ilkeleriyle doğrudan alakalıdır. Hz. Peygamber evrensel ahlak ilkelerini temsil ederken karşısında duranlar bu ahlak ilkelerinin zıddı olan vasıfları sergileyerek batılın yanında yer almaktadır. İşte bütün Kur'ân'da ifade edildiği gibi burada da bu iki kavram üzerinde odaklanılmaktadır.

2.9. Müddessir Sûresi 74/11-26. Âyetlerle İrtibatı

Mal ve çoklukla övünmelerine, değişik ithamlarda bulunmalarının karşılıksız kalmayacağına Kalem sûresinde *"Yakında onun alınına (cehennemlik) damgasını vuracağız!"*⁵⁶ buyrulur. Aynı duruma Müddessir sûresinde de değinilir. Müddessir sûresinde Allah'ın verdiği birçok nimete rağmen inkâr edenlerin durumu açıklanır ve onlar hakkında şöyle buyrulur: *"Yarattığım o şahsı (cezalandırmak üzere) tek başına bana bırak!"*⁵⁷

2.10. Hakka Sûresi 69/13-18. Âyetlerle İrtibatı

Kalem sûresinde geçen *"O gün baldırları açılır"*⁵⁸ ifadesinin geçtiği âyet Kur'ân Yolu tefsirinde şöyle çevrilir: *"O büyük korku ve dehşet günü gelip de secdeye çağrıldıklarında bunu yapamazlar"* Hakka sûresi 69/13-18. âyetlerde detaylı olarak anlatılan kıyamet sahneleriyle irtibatlıdır.

2.11. Sâffât Sûresiyle İrtibatı

Kalem sûresinin başında işari olarak sonunda ise zahir olarak Hz. Yûnus'dan bahsedilir. Kur'ân'ın tamamında Hz. Yûnus (a.s.) altı yerde zikredilir. Sâffât sûresi 37/139-148. âyetlerde özellikle Hz. Yûnus'un pişmanlığı ve başına gelenler detaylı olarak açıklanır.

2.12. Enbiya Sûresi 21/87-88. Âyetlerle İrtibatı

Kalem sûresi 68/48-50. âyetlerde Hz. Yûnus'un öfkesinden ve tövbesinden bahsedilir.⁵⁹ Aynı şekilde Enbiya sûresi 21/87-88. âyette Hz. Yûnus kıssasından bahsedilir. Söz konusu âyetin meali şöyledir: *"Zünnûn'u da (Yûnus) zikret! Hani öfkeli bir halde geçip gitmiş, bizim kudretimizin kendisine yetmeyeceğini zannetmişti. Sonunda karanlıklar içinde, "Senden başka hiçbir tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben kötü işler yapmışım!" diyerek yalvardı.*

⁵³ Mü'minûn, 23/55-56.

⁵⁴ Müslim b. Haccac Ebu'l-Hasan el-Kuşeyrî, *el-Müsnedü's-sahihü'l-muhtasar* (Beyrut: Daru Tüürasi'l-Arabî, ts.), Birr, 62.

⁵⁵ Hümeze, 104/1-2.

⁵⁶ Kalem, 68/16.

⁵⁷ Müddessir, 74/11.

⁵⁸ Kalem, 68/42

⁵⁹ Kalem, 68/48-50.

Bunun üzerine duasını kabul ettik ve onu sıkıntıdan kurtardık. İşte biz iman etmiş olanları böyle kurtarıyoruz.” Burada sadece Hz. Yûnus kıssasının bir yönüne sûredeki anlam bağlamında işaret edilir. Bu durum bize Kur’ân’da sûreler arasındaki insicamın çok kuvvetli olduğuna delil teşkil eder.

2.13. Maun Sûresiyle İrtibatı

Kalem sûresinde geçen “Hayrı men edenler”⁶⁰ ifadesinin ve örnek verilen bahçe ashabının Maun sûresiyle çok güçlü bir irtibatı vardır. Çünkü Maun sûresinde de yetimi itip kakmaktan, fakiri doyurmaya teşvik etmemekten, hayrı engellemekten bahsedilir.⁶¹ Kalem sûresinde dile getirilen inkarcıların vasıfları ile Maun sûresinde dini yalanlayanlar hakkında belirtilen vasıflar neredeyse tamamen örtüşür. Bu bağlamda iki sûre arasında mana yönünden güçlü bir uyum olduğu açık bir şekilde görülür.

Sonuç

Kur’ân’daki sûre ve âyetlerin birbiriyle sıkı bir irtibat halinde olduğu Kalem sûresi bağlamında ele alınarak âyetler arasındaki irtibat açıklanmıştır. Bu sûrede görüldüğü gibi Kur’ân’ın her sûresinin bu bakış açısıyla değerlendirilmesinin tefsir ilmine büyük katkı sunacağı açıktır. Nitekim Râzî gibi müfessirler bu durumun farkında olarak gerekli gördükleri yerlerde söz konusu irtibatlara değinmişlerdir.

Bu makalede münasebetü’l-Kur’ân ilmi çerçevesinde sûrelerin ele alınmasının birçok mananın bir bütünlük halinde sunulmasına imkân sunacağı tespit edilerek ortaya konulmuştur. Bu sûrenin mana yönünden insicamı açısından ele alınması neticesinde inkâr ile gayri ahlaki davranışların sıkı bir irtibat halinde olduğu görülmüştür. Kur’ân’ın mesajlarının farklı sûrelerde birbirine yakın manalarda vurgulandığı görülür. Kalem sûresi bağlamında Peygamber kıssaları ve misalleri ile inkârdan kaynaklı gayri ahlaki davranışların yanlışlığı anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca ilk bakışta görülmeyen birçok mananın bütünlük içinde ele alındığında güçlü bir şekilde öne çıktığı görülür. Bu sebeple sûrelerin mana insicamı içinde değerlendirilmesinin Kur’ân’ın anlaşılması açısından çok önemli olduğu açıkça görülür. Sûreler ve âyetler arasındaki insicama, uyuma ve irtibata vurgu yapıldıkça Kur’ân’ın mucizevi yönünün daha açık hale geldiği görülür. Bu sebeple sûre ve âyetlerin aralarındaki uyum ve irtibat açısından değerlendirilmesinin birçok araştırmaya konu olacağı kanaatindeyiz. Özellikle makalemize konu edindiğimiz Kalem sûresinin yüksek lisans tezi olacak derinliğe sahip olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- Aydınlatan, Zeliha Mahinur. Kalem Suresi Bağlamında Tefsir İhtilâfları Üzerine Bir İnceleme. Karabük: Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İslami Bilimler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Ayverdi, İlhan. Büyük Misalli Türkçe Sözlük. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2005.
- Bikâî, İbrâhîm b. Ömer. Nazmü’l-dürrer. Kahire: Daru’l-Kitabi’l-İslamî, ts.
- Bursevî, İsmail Hakki. Ruhü’l-beyan. Beyrut: Daru’l-Fikr, ts.
- İbn Ebü’l-İsba’, Ebû Muhammed Zekiyyüddîn Abdilvâhid b. Zâfir el-Mısrî. Bedî’ü’l-Kur’ân, thk. Muhammed Şeref. Kahire: Dâru’n-Nahde, 1392/1792.
- İbn Kesir, Ebu’l-Fida İsmail b. Ömer el-Kureşî. Tefsiru’l-Kur’âni’l-azîm. Beyrut: Daru’l-Kütubi’l-İlmiyye, 1419.
- Kur’ân Yolu Meâli, çev. Hayreddin Karaman. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed. el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân. Kâhire: Dâru Kütüb el- Mısriyye, 1964.
- Kuşeyrî. Abdu’l-Kerim, Letaifu’l-işarat. Mısır: el-Heyetü’l-Mısriyye, ts.

⁶⁰ Kalem, 68/12.

⁶¹ Maun, 107/1-7.

- Müslim, b. Haccac Ebu'l-Hasan el-Kuşeyrî. el-Müsnedü'-s-sahihü'l-muhtasar. Beyrut: Daru Tûrasi'l-Arabî, ts.
- Râzî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer Fahrüddin. Mefâtihu'l-gayb. Dâru İhyâi Tûrâsi'l-Arabî, 1420.
- Sarıgöl, Murat. "İlk Nâzil Olan Beş Âyetin Münâsebetü'l-Kur'ân İlmi Açısından İncelenmesi", Mütefekkir 7/14 (2020), 485-507.
- Suyûtî, Abdurrahman b. Ebî Bekr Celâleddin. el-İtkan fî 'ulûmi'l-Kur'ân. thk. Mustafa Dîbe'l-Buğa. Beyrut: Dâru İbn Kesir, 1416/1996.
- Taberî, Muhammed b. Cerir. Câmîu'l-beyan fî tevilî'l-Kur'ân. Müessesetü'r-Risale, 2000.
- Yazır, Muhammed Hamdi Elmalılı. Hak Dini Kur'ân Dili Meali. (Tıbbî Basım) Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015.
- Yılmaz, Mehmet Faik. Âyetler ve Sûreler Arasındaki Münâsebet. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.
- Zerkeşî, Bedrüddin Muhammed b. Abdullah. el-Burhân fî ulûmi'l-Kur'ân. Dâru İhyâi Kütübî'l-Arabî, 1957.